šiuje stebėtas 10–15 cm storio augalinis sluoksnis, žemiau apie 15–20 cm storio rusvo maišyto grunto sluoksnis, o nuo 25–35 cm gylio pasiektas įžemis – smėlis, molis ar priemolis be priemaišų. Darant gręžinius buvusių apkasų ar duobių neaptikta. Georadaru fiksuotos anomalijos vietoje perkasimų taip pat neaptikta. Nustatyta, kad kalvelė yra natūralios kilmės.

Antrojo etapo metu ištirtos penkios perkasos, kurių bendras plotas 70 m^2. Tirtų perkasų vietose fiksuotas tik augalinis ir piltiniai XX a. sluoksniai. Archeologiškai vertingų sluoksnių, struktūrų, radinių ir žmonių palaidojimų ar pavienių kaulų neaptikta. Tyrimų metu nepavyko rasti liudininkų minimų apkasų. Tikėtina, kad šioje vietoje apkasų nebūta arba liudininkai nurodė netikslias vietas. Be to, pastebėta, kad į ŠR nuo vadinamojo Skausmo kalnelio yra dar viena, kiek mažesnė kalvelė. Tikėtina, kad kalvelės galėjo būti sumaišytos, todėl ateityje tikslinga buvusių apkasų ieškoti tarp šių kalvelių ar mažesniosios vietoje.

Taigi, turimais duomenimis, kalnelyje turėtų būti užkasti arba palaidoti 82 partizanai, iš jų tik dviejų asmenybės nežinomos. Pažymėtina, kad dalį partizanų šioje vietoje 1944–1953 m. kalnelyje neva užkasė enkavėdistai ir stribai išniekinę miestelio centre. Palaikų užkasimo vieta nurodoma remiantis žodine informacija, kurią pateikia žmonės, net nedalyvavę užkasant palaikus. Svarbu tai, jog nėra nė vieno tiesioginio liudininko, dalyvavusio užkasant palaikus ar mačiusio šiuos įvykius. 29 (iš 82) palaikai iš žinomų kitų žūties ir užkasimo vietų Veiverių apylinkėse iškasti ir palaidoti Skausmo kalnelyje 1988–1990 m. Registre įvardijamos palaidotų pavardės, bet pažymėtina, kad tuo metu tyrimai siekiant nustatyti asmenybę nevykdyti. Ateityje tikslinga atlikti tyrimus – paimti DNR mėginius ir nustatyti šių palaidotųjų asmenybes.

The investigation of Skausmo (Pain) Hill in Veiveriai

82 partisans were reportedly buried on Skausmo Hill in Veiveriai (Prienai District, Central Lithuania). Some had purportedly been buried there during 1944–1953 by NKVD agents or destruction battalion members after the defilement of their remains in the town's centre. The burial site was identified on the basis of oral information from people who had not participated in their burial. 29 (of the 82) remains had been exhumed from other known death and burial sites in the vicinity of Veiveriai and reburied on Skausmo Hill during 1988–1990. The boreholes from the 2022 archaeological investigation (5 trenches totalling 70 m^2 and 94 boreholes in 2 lines) (Fig. 2) located none of the pits or military trenches mentioned by witnesses, nor did the trenches at the site of georadar anomalies yield anything. It was determined that the hill is natural (Fig. 1). No archaeologically valuable layers, structures, finds, human remains, or even individual bones were discovered. It is likely that there were no military trenches at this site or that the witnesses indicated the wrong places.

Petras Dobeikis, Evelina Grabovska, Ingrida Čičiurkaitė

Aukštųjų Šančių Antrojo pasaulinio karo vokiečių kapinės

2022 m. rugsėjį–gruodį KVGT vykdė palaikų atkasimą – detaliuosius tyrimus Kauno mieste Ašmenos 1-ojoje g. 2, Aukštųjų Šančių karių kapinėse Antrojo pasaulinio karo vokiečių karių kapinių (UK 17293) 9 ir 10 blokų R

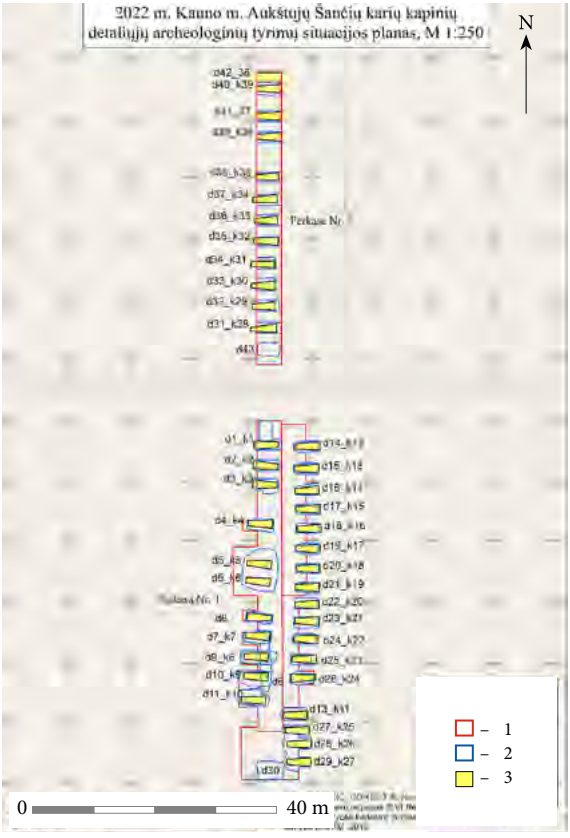

1 pav. 2022 m. detaliųjų tyrimų situacijos planas su kapų išsidėstymu: 1 – perkasos; 2 – duobės; 3 – kapai. P. Dobeikio brėž.

Fig. 1. Situation plan of the 2022 excavation and the burials: 1 – trenches, 2 – pits, 3 – burials.

ribų pakraščiuose. Tyrimus užsakė tarptautine sutartimi tarp Lietuvos ir Vokietijos Federacinės Respublikų įgaliota visuomeninė organizacija VDK. Tyrimų tikslas buvo atidengti ir iškelti 1941–1944 m. palaidotus, Antrajame pasauliniame kare žuvusių vokiečių karių palaikus, kad vėliau jie būtų garbingai perlaidoti į 9 bloko centrinę dalį. Iškėlimas inicijuotas dėl vietos trūkumo 9 sektoriuje ir naujo ploto parengimo 10 sektoriuje. Palaikai bus perlaidoti pagal dabartinius Antrojo pasaulinio karo vokiečių karių perlaidojimo ar palaidojimo standartus.

Aukštųjų Šančių kapinės įkurtos 1891 m. Rusijos kariuomenės Kauno įgulos kariams. Pirmojo pasaulinio karo metu kapai apleisti. 1918–1940 m. kapinių V dalyje atskirame sklype laidoti Lietuvos kariai. 1941–1944 m. kapinių R dalyje laidoti Vermachto kariai. Nuo 1944 m. Š dalyje laidoti Tarybų Sąjungos kariai. 1945–1946 m. vokiečių karių kapinės sunaikintos. Aukštųjų Šančių karių kapinės buvo rekonstruojamos 1945–1953 m. ir 1974–1983 m. Antrosios rekonstrukcijos metu Tarybų Sąjungos karių palaidojimo vieta vizualiai išplėsta P kryptimi (*http:kvr.kpd.lt//static–heritage–search (2016–06–21)*).

1995 m. kapinių R dalyje VDK atstovai vykdė zondavimo darbus. Darbų metu aptikti karių kapai, nustatytos preliminarios buvusių kapinių blokų ribos. 1996 m. šios organizacijos iniciatyva vykdyti Antrojo pasaulinio karo vokiečių karių kapų paieškos darbai. Darbus vykdė K. Dieter von Heerda, A. Vaškelis ir D. Balčiūnas. Tyrimų tikslas buvo nustatyti pirminį 1941–1945 m. veikusių kapinių dalies išplanavimą, kvartalų dydžius ir takų vietas tarp blokų. Nustatyta pagrindinio kapinių tako vieta, aptikta 58 karių kapų (perkasose 1–4, 12–14). ŠR kapinių dalyje žaliojoje zonoje aptiktas 21 antrinis vokiečių karių palaidojimas, t. y. iš kitų palaidojimo vietų ekshumuoti ir perlaidoti palaikai. Dabartinių 2022 m. tyrimų metu dalis ekshumuotų kapų jau buvo atidengti 1996 m.

Taip pat 1999 m. kapinių teritorijoje vykdyti archeologiniai tyrimai (A. Vaškelis, D. Balčiūnas). Kapinių R dalyje, melioracinio griovio vietoje, ištirti 5 (1x1 m dydžio) plotai. Po juodžemio ir supustyto smėlio sluoksniu fiksuotas natūralus molis (įžemis).

2022 m. tyrimų metu ištirtos dvi 146,4 m^2 ir 48,9 m^2 ploto perkasos – bendras ištirtas plo-

tas 195,3 m^2 (1 pav.) Tyrimų metu aptiktos 43 duobės ir iškelti 39 palaikai. Perkasoje 1 aptikta 30 duobių. 26 iš jų buvo kapo duobės, iš jų iškelti 27 palaikai (d1–d30; k1–k27), o perkasoje 2 išryškėjo 13 duobių kontūrai, iš jų 12 kapų duobės, kuriuose aptikta 12 palaikų. Duobės 6, 8, 12, 30 ir 43 buvo užpildytos pilku smėlingu gruntu be radinių arba permaišytu tamsiai pilku smėliu su statybinėmis šiukšlėmis. Kitų archeologiškai vertingų radinių ar struktūrų bei vertingo archeologinio sluoksnio neaptikta. Abiejose perkasose stratigrafinis vaizdas buvo panašus, nuo paviršiaus pašalinus velėnos sluoksnį, iki 30 cm gylio fiksuotas pilko smėlingo grunto sluoksnis vietomis su molio intarpais. Žemiau jo, iki pat įžemio, tęsėsi 40–70 cm storio permaišyto rudo ir pilko molingo smėlio sluoksnis, vietomis su geltono ir balkšvo smulkiagrūdžio smėlio intarpais, kuriame pradėjo ryškėti kapų duobių perkasimai. Įžemis – gelsvas molingas smėlis arba rudas molis – pasiektas 0,7–1 m gylyje.

Aptikti palaikai laidoti 1,2–1,9 m gylyje, o dauguma – 1,5–1,7 m gylyje. Visi palaikai buvo atskiruose mediniuose karstuose, maždaug 1,8–2 m ilgio ir 40–80 cm pločio. Dauguma mirusiųjų buvo palaidoti aukštielninki, galva į R (apie 80°–130°), tik 4 palaidoti galva į V pusę. Didelė kapų dalis (kapai 1–3, 5–10, 28, 36–37, 39) jau buvo atidengta anksčiau, vykdant tyrimus 1996 m. VDK iniciatyva. Kai kurie palaikai buvo visiškai arba iš dalies surinkti į plastikinius maišus, ant jų buvo palikti užrašai ir taip jie įdėti į kapą arba tiesiog virš palaikų buvo įdėtas maišas su užrašu.

Mirusiųjų biologinis amžius yra 25–45 m. (pagal kaukolės siūlių ir ilgųjų kaulų epifizių sukaulėjimą, dubenkaulio ausinio paviršiaus ir gaktikaulio pokyčius). Fiksuotos perimortalinės traumos ir kitos patologijos būdingos karių osteologinei medžiagai (2 pav.). Dauguma mirusiųjų buvo vyriškosios lyties, 4 individai, tikėtina, moteriškosios lyties. Pagal šalia rastas įkapes numanoma, kad tai buvo medicininio personalo darbuotojos. Šalia dviejų palaikų rasti Raudonojo Kryžiaus personalo ženklelis (?) su užrašu „Deutfches Rotes kreuz helferin" (3 pav.). Šalia 12 individų aptikti kario identifikaciniai žetonai. Prie daugumos palaikų rasta įvairių įkapių – dažniausiai tai aprangos detalės ir kiti asmeninio naudojimo daiktai (peiliukai, pypkės, šukos, segtukai, žiedai ir kt.). Iškelti palaikai bus perlaidoti pagal dabartinius Antrojo



2 pav. Osteologinė medžiaga: 1 – kapas 22, apdegusi kaukolė ir veidinė dalis; 2– kapas 27, kairio šlaunikaulio diafizės ¼ nekiauryminis balistinis sužalojimas su gijimo žymėmis ir lėtinio uždegimo požymiais. I. Čičiurkaitės nuotr.

Fig. 2. Osteological material: 1 – Burial 22, a charred skull and facial bones, 2– Burial 27, left femur diaphysis ¼ with a penetrating ballistic lesion with signs of healing and chronic infection.



3 pav. Radinys iš kapo 17: vokiečių Raudonojo Kryžiaus personalo ženklelis, užrašas „Deutsches Rotes Kreuz Helferin". E. Grabovskos nuotr.

Fig. 3. Finds from Burial 17: a German Red Cross personnel badge with the inscription: Deutsches Rotes Kreuz Helferin.

pasaulinio karo vokiečių karių perlaidojimo ar palaidojimo standartus į šių kapinių 9 bloko centrinę dalį.

Aukštieji Šančiai WWII German Cemetery

The 2022 exhumation – excavation (2 trenches totalling 195.3 m^2) conducted by the KVGT at Aukštieji Šančiai Military Cemetery in Kaunas at the initiative of the VDK revealed 43 pits, 38 of which were graves and 5 contained grey soil without any valuable finds. The 39 discovered remains had a biological age of 25–45. Osteological material characteristic of perimortal trauma and pathoses was recorded. The finds discovered beside them confirm that the individuals were WWII Wehrmacht soldiers. The exhumed remains will be reburied in the central part of Block 9 in this cemetery.

Petras Dobeikis, Evelina Grabovska, Ingrida Čičiurkaitė

Ispanijos karių iš „Mėlynosios divizijos“ paieškos Vilniaus Vingio kapinių komplekse

2022 m. gegužę–birželį KVGT vykdė detaliuosius tyrimus Vilniaus Vingio kapinių komplekso teritorijoje (UK 33766). Tyrimus užsakė VDK. Tyrimų tikslas buvo lokalizuoti Vingio kapinėse 1942 m. palaidotų Ispanijos karių iš „Mėlynosios divizijos“, kariavusios Vokietijos sąjungininkų pusėje, kapus ir pagal žetonus identifikuoti palaidotus asmenis, neiškeliant palaikų, o atliekant antropologinę analizę vietoje, ir ateityje kapavietę pažymėti mirusiųjų pavardėmis.

Vilniaus Vingio kapinių komplekso teritorijoje archeologiniai tyrimai anksčiau vykdyti



1 pav. Perkasos 1 išplėtimas 3 iš R. P. Dobeikio nuotr.
Fig. 1. Expansion 3 of Trench 1, as seen from the E.

du kartus. Atliekant kapinių teritorijos tvarkybą 1998 m. atlikti žvalgomieji tyrimai, ištirtos 23 perkasos ir 3 šurfai, bendras plotas – 304,75 m^2. Arčiausiai 2022 m. tyrimų vietos, apie 17 m į Š, tirtoje perkasoje 18, fiksuotos 9 kapų duobės. Aptikta sulaužytų betoninių paminklinių kryželių liekanų, ant vieno nurodyta mirties data „20 8. 1918“ (*LIIR*, f. 1, b. 3103.). 1999 m. demontuojant buvusius atrakcionus vykdyti žvalgymai (V. Kliaugaitė). Šalia minėtos perkasos žvalgytas apie 100 m^2 dydžio plotas, bet gilintasi vos iki 40 cm gylio, todėl kapų nefiksuota (*LIIR*, f. 1, b. 3408).

2022 m. tyrimų metu iki įžemio ištirta viena 36,5 m^2 ploto perkasa (1 pav.). Pirminė 5x2 m dydžio perkasa išplėsta 3 kartus. Tyrimų metu aptikta 13 duobių, išdėstytų dviem eilėmis (Š–P kryptimi), ir atidengti 4 palaikai (kapai 1, 3, 4, 7). Vieni iš jų (kapas 7) labai fragmentiški, dar vienas kapas (duobė 6, kapas 2) buvo sunaikintas XX a. II pusėje įrengiant atrakcionus. Palaikai nebuvo iškeliami, jų antropologinė analizė atlikta *in situ*, o po tyrimų kapai užkasti. Likusios duobės atidengtos iki karstų kontūrų. Kitų archeologiškai vertingų radinių ar struktūrų neaptikta. Įžemis –